

Panium - Limu ak Juróom-Ñaareel

Mag ñi Mag: Antiokis, Konstantin, ak Njiitu Réew mu Mujj mi

Jeff Pippenger

2026-03-01

Buntu dëgg ci njëkk ak genn ayet fukki ak benn ba fukki ak juróom-benn yi ci Daniel benn fukk ak benn, am na ci ay njëlbeén yu gëna am solo ci jëfandikoo yu waxu yonent bi, yiñu jëfandikoo woon lu ëpp ñetti fukk at ak ñaar ca gannaaw, ci atum 1996, ba ñu génnee kërgeer gi tudd The Time of the End. Gannaaw ñetti fukk at, Boroom bi feeñal na ne am na beneen yégleb yonent bu war a njëkkal ndigëlami ni yégleb Millerite bi njëkkale woon ndigëlami ci 1831. Ci taarixu omega bu ñetti fukk at yii, yégleb bi war a njëkkal ndigëlami dañu koy wone ni ab jubanti yégleb bu njëkk ci Islam, ni ko Josiah Litch tegtal, te itam ni ab yégleb bu jubanti ci bunt bu tëj, ni ko Samuel Snow tegtal, te loolu mooy misaalu léebu fukki janq. Yéglebu Islam, booleek artu ci bunt yu njëkk a tëj ndànk-ndànk ci waxtu jébbalu àtte bi, bi Kirist di mottali liggeeyam ci àtte, dees na ko yégle. Yégleb boobu ñaari wàll la, am njël bu biir ak njël bu biti, te ñoom ñaar ñoo di taxawaayu njëkk ak ñaareel ci xelmu nattu gu ñetti taxawaay, gi sax di am saa su ab yonent ubbee, ni ko nekkoon ci peeñug Yeesu Kirist ci Desambar 31, 2023.

Jurnaali bi tudd The Time of the End dafay ëmb njàngat bu njëkk buy mel ni melokaanu njàlbeén ji ñeel Amerig, ni ko juróom-benni aay yu mujj yi ci Daniel fukki benn, yi ñu ubbiwoon ci jamono ji mujj ji ci atum 1989. Jurnaali bi nekk na ci mbind mi askan wi di seede diirub ñetti fukki at, te kenn gisuloon ne benn ci ay xew-xewam yu mag mooy xeexu diine bi nekkoon diggante komunism ak mboolooy kërce yi nekk ci yëngu-yëngu Katolisism, rawatina ci Ukraine. Xeexu diine boobu, bu jóge ci jamonoy 1989, mooy leeral dëkkandoo bi nekk ci yàqu-yàqu diiney Putin, ni ñu ko tegtal ci Ptolemy ak Oziyas ci buntal gi ñoom ñaar wonne woon ci kër Yàlla ga nekk Yerusaleem. Kër Yàlla ga nekk Yerusaleem moom këru Yàlla Oziyas la woon, waaye du woon këru Yàlla Ptolemy. Putin ak Zelenskyy, ñoom ñaar ñoo di sobal benn kër Yàlla gi ci ñaari anam yu wuute; kenn ci seen mooy Misraar, ka ca des mooy Yawut.

Mbooloo mi doon a xeex ak buur bu bëj-gànnar ci atum 1989 mooy mbooloom Katolik bi. Te lu taxul? Atheismu Farās moo jox buur bu bëj-saalum ga gaawukaay gu rey ci 1798; kon lu tax papaas bi du feyyu jàppaleeg atheism ci fitnaam gu yàgg te sori ci kaw mbooloom Katolik bi, rawatina ci Ukraine? Li gën a am solo mooy ne seede bu leer bii ci Ukraine jëw na ci ab mbind mi génne ci 1996, te mu doon wax ak taariixkat yu secular ci mbirum jaar-jaari 1989. Léegi nag bi Boroom bi di ubbi taariix bu nēbbu bu aaya ñeent-fukk bi, Mu teg baaraam ci xeex bi nekk diggante ñaari mboolooy kerk yu orthodox ngir joxe jubanti gu yonent ak gu taariix ci bataaxalu Raphia ak li ko topp; te ba noppi woon na boole xel yu soxla ci The Time of the End magazine bi ñu siawaloon fanweeri at yu weesu.

Sankub Napoléon méngoo ak sankub buy dox ci jàppaleg Lenin, Stalin ak sistemu Union soviétique. Bi réew mi bëj-gànnar bu yéglee gi toxal woon këramu nguuram ca Russia, am na ñaari révolusion yu mag ci atum 1917. Bu njëkk bi mooy li ñuy wax Révolusion russe bi ñu daane

Czar bi, te gannaaw loolu ci benn at mi, Révolution bolchévique bi topp, te loolu jur xareb biir réew mi daldi dox dale ca 1917 ba ca 1922. Ci 1922 lañu sos Union soviétique bi.

Ndaqtegu Rus kòm buur bu bëj-gànnar ci xel moo wone ab revolisiyoŋ bu am ñaari jéego, te loolu jur xeexu biir réew, ba noppi ci sos benn mbootaay réew yi. Daanug Mbootaayu Sowiyet itam amoon na ñaari jéego, tàmbalee ak tasug miir Berlin ci 9 Nowàmbar 1989, te loolu nag jur indi tasug Mbootaayu Sowiyet ci 31 Desàmbar 1991. Ni mu doon ki mujj a yor Rus, buur bu bëj-gànnar bi, Vladimir Putin dafa amoon misaal ci njiitu Rus bu njëkk bi—Vladimir Lenin.

Vladimir tekki na “jëwriñ bu mag,” te Putin tekki na “yoon wi.” Lenin tekki na “dex bu mag,” waaye Vladimir Lenin tànn na turu Lenin ngir nëbb turam bu dëgg, mooy Vladimir Ilyich Ulyanov. Ilyich tekki na “doomu Eliya,” te Ulyanov tekki na “doomu Eliya bu ndaw.”

Njiituuru Rus bu mag ci yoon wi, ci jaar-jaaru wax jiñu tektalee ci xeexu Raphia atum 217 lu jiitu Kirist, dafa amoon misaal ci njëkk kilifa Rus, moomu mi nekkoon Vladimir Lenin, mi doon kilifag dex gu mag gu am doole, waaye dafa nëbb turam. Tur mooy misaalu jikko, te Vladimir mi nëbb ñaari turam day tektalee jikko ju tànn dex gu mag gu xel mu politig, bàyyi jikko ji Elija di misaal, te moomu tekki na “Yàlla mooy Yexowa.” Sampu weddi Yàlla mooy atheism, te atheism mooy benn ci jikkoyi buur bu bët gannaar. Ñaareelu ak ñetteelu tur yiñu ko joxoon Lenin di tëral Elija ak doomam, te mujju Rus ci nekkinaam buur bu bët gannaar dafañu ko tektalee ci Ptolemy IV, mi amoon ndam ci xeexu Raphia, waaye ba Antiochus dellusee ci atum 200 lu jiitu Kirist ci xeexu Panium, doomu Ptolemy ji amoon juróom-atti at moo nekkoon di nguuru. Ñaari tur yu njëkk yi Lenin amoon dañuy jëfandikoo ngir xamle Elija ak doomam, te dañuy ànd ak Ptolemy ak doomam. Elija ak ndajeem ci ay doomam dañuy am ci fan yu mujj yi, lu jiitu “bës bu mag ba tiitlu Yàlla Boroom bi”; te foofa lañu tabaxee itam xeexi Raphia ak Panium.

Xooluleen, dina leen yónni Eliya, yonent bi, bala bésu Boroom bi bu mag te tiitlugee ñëw: te mooy delloo xolu baay yi ca doom yi, ak xolu doom yi ca seen baay yi, ngir ma bañ a ñëw dóor suuf si ak rëbb. Malasi 4:5, 6.

Seede Uziya ak Tolomee déggoo ci benn yoon ci saar fukki ak benn bi ci Daniel fukki ak benn, te Uziya dundaat na fukki ak benn at gannaaw ay ngëmam ak gaanaamub gañaw gi; waaye Tolomee nguuru na ci juróom-ñaari fukki ak juróom-ñaar at yépp, te loolu mooy benn lim bu tollook at yi nekk diggante xare yi ci saar fukki ak benn ak saar fukki ak juróom. Yonent bu 250 at bi tambalee ci 457 BC, mujje na ci 207 BC ci diggante ñaari xare yooyu; fukki at gannaaw Raphia ak juróom-ñaari at bala Panium. Nguurug Tolomee IV tambalee na ci 221 BC, te dee na ci 204 BC, ba tax juróom-ñaari fukki ak juróom-ñaar at yi ñeel Tolomee duñoo benn rëddook juróom-ñaari fukki ak juróom-ñaar at yi nekk diggante Raphia ak Panium. Naka noonu itam, duñoo bennook boobu juróom-ñaari fukki ak juróom-ñaar at yi tegtal ci jeexital yonent bu 250 at bi tambalee ak Nero ci 64 te mujje ci 313. Dale ci 313 ba ca njëkk yoonu Dibeer bi ci 321 am na juróom-ñett at, te juróom-ñient at gannaaw loolu ci 330 Constantine séddale na nguuru gi muy penku ak sowwu.

Ci jamono yu gaaw, Putin ak Réewsi dinañu daan Ukreer, te tãnkii Ptolemaayos ak Usiya dinañu tàmbali a dellu ci taarix bi aaya fukk ak ñaar di tektal. Ñaari seede yu njëkk ya ci Biibël dañuy teg jafe-jafe bu mujj bu Putin ci jafe-jafe gu kërce ak nguur. Seen màggaloon gi feeñ na ca kër Yàlla ga

ca Yerusalem, noonu di jëfandikoo kër Yàlla gu Usiya ak diineem ni mooy taxawukaay bu wax jëme ci waxi yoonent.

Zelenskyy, mi tekki “wert,” mooy puppit bu burokrat yu globalist yi ci Union Européenne ak Nations Unies di jëfandikoo, te seen agenda globalist am na ndigal gu baax ci yëngu-yëngu politig bu wert bi di manggal ndeyi suuf. Yelloo na ne Zelenskyy nekkoon aktëer, ndax dafa leer ne moom ab proxy la bu doole yu nekk beneen, te li turam di tekki “wert” di xamle xel mujjug politig wi jiite ay yëngu-yëngoom ci tablée bu échecs bu taarixu nit ñi. Checkmate moo ngi ci wetam Zelenskyy.

Ci mujju taarix bii, fippug Osiyas ak Ptolemey dinañu ko jëfandikooat, waaye Ptolemey (Putin) dee na ñeenti at laata xareb Panium; te buur bu mujj bu buuru bëj-gànnar bi, ab xale bu am juróomi at la ko di teewal, di ko say taxawaayu ay regaan yu yàqu te amul kàttan.

Ptolemey V am na lu tolluwoon 5–6 rekk la woon ba mu yéeg ci nguur gi ci atum 204 BC (gannaaw deju baayam bu manggal weñul), te nguurug Ptolemey yi dafa nekkoon lu ñuul ndax ab jéggalo yu bari yu ay regence yu ñakk kàttan walla yu yàq, ci biir nguuram. Regence gu njëkk ga dafa nekkoon diggante 204 ak 202 BC, gannaaw bi ñu nëbb deju Ptolemey IV te rey ndeyam Arsinoe III. Ñi gën a am doole ci kër guur ga, Sosibius, miy ministre bu yàgg woon ci suufu Ptolemey IV, ak Agathocles, rakku jigéenu sërriñu Ptolemey IV bi tudd Agathoclea, ñoom ci seen bopp wax ne ñooy regent yi. Ñu defar walla joxe benn testament buy tax ñu ne ñooy wottukat yi, ñu teg buur bu ndaw ba ci saytu Agathoclea ak njabootam, te ñu faral di dindi ñi mën a nekk seen ñaqale. Sosibius moom moo yore woon lu ëpp ci saytu ak doxalin njàlbéen gi.

Ab soppeeku amoon na ci atum 202 baatu Kirist, bi Agatokles nekkée kilifa bu ëpp doole ci nguur gi, waaye nit ñépp bañ ko lool ndax ay mbëggeel yu ñaaw ak yore gu bon. Benn yëngu-yëngu gu mbooloo gu siiw ci Aleksandari tax nañu ko rey ak ay jëf yu metti lool ci loxo mbooloo, te buur bu góor bu ndaw ba mel ni moo ko nangoo woon ci turam rekk. Kilifa yi ko toppoon mooy Tlepolemus, boroom nguuru Pelusium, ba noppi Aristomenes. Ba ca waxtu xareb Panium ci atum 200 baatu Kirist, nguur gi nekkoon na ci suufu wàllante gu mel ni di wërante ci kilifa ak i diggantekatu kër guur gi.

Ca jamono Panium, mboolem Ptolemaïque yi dafañu leen jiite ci biir béreb xare bi jeneral Scopas bu Aetolia, mi doon kilifa bu ñuy fey ngir xare te ñu ko faloon ci suufu nguurug wottu gi, te duwoon Ptolemey V ci boppam. Buur bu ndaw bi amuloon benn sañ-sañu nguur gu dëgg—dogali yi, pexe xare yi, ak ñakk doole gu yépp gu nguur gi, yépp jóge woon na ci lëjju regent yi, yëngu-yëngu yu biir réew mi (mel ni fippu-Egipt yu ñi bopp ci réew mi), ak pexe ak njaxlafu kër buur gi. Jëfandikoo ñakk dal googu moo tax Antiochus III Mag bi man a daan Scopas bu leer te bu mat ci Panium, ba nangu Coele-Syria, boole ci Judée, ngir ba fàww ci suufu nootug Ptolemaïque yi.

Taariikatu jaar-jaar ci jëfandikookat yi di wax ci mbaaxam ne deñu Ptolemey IV moo war a doon ci ñakkal doom buy ñuul, te loolu itam bopp na ci xalaat-yu taariix yi ñuy bëgg a teg ci Vladimir Lenin, Joseph Stalin, ak nooru bëj-gànnar, Cleopatra. Putin dafa nott ci xareb Ukraine, waaye ginnaaw loolu tambali na doomam, ndax bëgg-bëggam a defaat jëfandikoo boole bi waraloon nguurug Soviet amoon ak kërceen Ukraine, te bi ñu ko dindiwoon ci 1989, mu doonoon misaal ba

tax ndamug buurub bëj-gànnar ci kaw buurub bëj-saalum.

Ukreen mooy cosaanu Orthodoxie bu Slaves yu Penku-diggu. Soxlawu Vladimir bu Mag bi am na ci atum 988 ca Kyiv. Gannaaw ga, Moskva dafa bëgg a yëkkti turu “Ñetteelu Room” bi gannaaw bu Constantinople daan, te dafa tënk boppam ni mooy ndondu dëgg ak sàmmkat bu ruu yi ci suuf yi ñépp yu Ruus, booleek Ukreen ni moom di “territoire canonique” am.

Patriyarkaa Mosku dafa xool ne Ukrain mooy lu bokk ak Rusi ci mbirum ruu ak baña tëju, ak wax ju nekk ci seen càmmin “Benn xeet, benn ngëm,” te loolu mooy kàddu gi Putin boppam jëfandikoo yoon yu bari. Ukrain, rawatina li dale ci atum 2014/2022, di gën a gis saytu Mosku bi ni nguurug koloni ak nguurug impeer, waaye du ndeyu ruu dëgg. Ba ci weeru Febriyee 2026, am na ñaari taxawaay yu Orthodox yu di xeexante. Benn bi mooy Ekklesiyaa Orthodox bu Ukrain, bi doonë ci atum 2019 taxaw ci boppam, te sore na ci Patriyaark bu Àddina bi, Bartolomew bu Konstantinopal. Ci Kiyiv, Ekklesiyaa Orthodox bu Ukrain dañu koy jàpp ni mooy ekklesiyaa réew mi ci dëgg-dëgg.

Kaŋkat bi na moytu: Eglise Orthodoxe bu Ukraine mooy beneen église wu wuute ak Église orthodoxe ukrainienne bi. Église orthodoxe ukrainienne bi am na lëkkaloo ak Église orthodoxe bu Russie, te moo tax Zelenskyy di ko song ba noppi. Vatican bi weddi na saytu yi Zelenskyy di def te tàmali nañu ba noppi, waaye yéengu-gàddaayu Putin bu aaya fukk ak ñaar mi topp ndamam ci Raphia, te mustaqbal la ba tey.

Mbooloom Ortodoks bu Ukrain bi dafa nekkoon naxante ak kuréel gi ci Mosko. Gannaaw song bi amoon ci atum 2022, Mbooloom Ortodoks bu Ukrain yégle woon moom boppam gu mat ci weeru Mee 2022, waaye seetlu yu réewum Ukrain (DESS) di sax ci wax ne mu ngi des ci bokk gu kanon ak gu yoon ak Mosko. Ukrain jàllaloon ab yoon ci weeru Ut 2024 (mi Zelenskyy signé) buy tere bépp kuréel gu diine gu bokk ak Mbooloom Ortodoks bu Risi (réew mi ñuy wax “réewum aagaasaay bi”). Mbooloom Ortodoks bu Ukrain joxees na ko ndigal mu dagg mbooleem naxante yi ak moom, walla mu jànkoon ak tasug Metropol bu Kyivam te àttekat yi santaane ko. Ba ci mujjug 2025 ak tambaaleg 2026, am na yépp yeneen tasaaroo ak saytu yu ñuy def, yépp parish yu ñuy jële jox Mbooloom Ortodoks bu Ukrain (lu épp 1,300 daldi am depuis 2022), mbirum àtte, ak ay xam-xamkat yu Mbootaayu Xeet yi di artu ci ay jàppale ngir sañ-sañu goreel ci mbirum Mbooloom Ortodoks bu Ukrain.

Vatikan bi jàppalul ci kanam mbooloo nees naañu ci saafaraal gu doxandéef ci mbugal gu ñu ko gaaw a tasare Këriis Yàlla gu Ortodoks gu Ukreen. Risi ak Putin dañuy wax ne loolu dafa doon fitna gu leer ci kaw Ortodoksi gu kanonig, te dañu def aar “jàngoro yi Ortodoks yu Risi” muy laaj gu leer ci benn pas-pas bu nekk ci waxtaan yu jàmm. Propagaand bu Risi dañuy lëkkale sax Këriis Yàlla gu Ortodoks gu Ukreen ak xeetu state bu Ukreen ci lu mu ko dalal ni “Nazism” te di ko def muy cér gu bokk ci seen lay “denazification.”

Putin dina dugg gu ñaaw “dugg ci kër Yàlla gi” te wax ne mooy boroom sañ-sañu ruu gu mat ci Ortodoksi Ukrain, ngir jéemaat a delloo yépp dayooy njëlbeenu Mbooloom Kërcegu Ukrain ci suufu Moskva, di laaj ñu xam ko ni mooy boppu ruu bu dëgg baax ci àddina Ortodoksu Rusi.

Lii mooy wërale bu dëpp ak Ptolemee bi dugg ci Bérab bu Gën a Sell, fekk Uziya mooy Zelenskyy miy wut a taal cuuraay. Ñàkk-déggu Ptolemee amoon na ci Bérab bu Gën a Sell, waaye bu Uziya amoon na ci bérab bu sell bi. Buur bu bëj-gànnar, bi daanu ci ndamum “jàlluwaay bi ci digg,” di jeexal kàttanu proxy bu Nazisme, te ba noppi mu jéggi wàcc ci bérab boobu yépp lu bokk rekk ak nguurug diine. Noonu nag, dina ñëw toroxte bu gaaw, bu Yàlla jagleel, te Putin dina feeñatuwul ci misaal bi (ni Ptolemee IV deewe woon ci atum 204 laata Kirist). Gannaaw “jamono ju ñuy sos ak ñi woyof tey toppante” ji jur bérab bu neexul ku nekk ci kàttan, buur bu bëj-saalum dina dellusi ak doole gu gën a réy, te mu not ci xareb Panium bu jamono jii ci aaya 15.

Fukk ak juróom-ñaar

Fukk ak juróom-ñaar at feeñ na ñetti yoon ci taarix bi, fa xeexi Raphia ak Panium di booloo benn, rëdd ci kaw rëdd. Fukk ak juróom-ñaar at yi tambalee ci ndigalum Milan, baat yi penku ak sowwu buyuur gu mag ga ñoo boolee ci séy, ba keroog buur gi séddoo te tas ci atum 330. Fukk ak juróom-ñaar at yi, seen ndoorte ak seen mujje, ay màndarga-lañu yu ñaari jamono yu waxu Yàlla yeneen te bokk benn mbir. Tambalee ak Nero ci atum 64, dañu fàttali ab jamono ju fitna, jëm ci mujjam ci taarixu Constantine Mu Mag mi. Jëfandikoo gi nekk diggante jamonoy fitnay Nero ak jàppandal gi Constantine di tektal, mooy won coppite gi nekk diggante kërceen gu Smyrna ak kërceen gu Pergamos. 313 ak ndigalum Milan dañuy xamale mujju kërceen gu Smyrna, te mujju jamonoy fukk ak juróom-ñaar at mooy atum 330, te loolu mooy matug yégle gi ñetti téméeri ak juróom-benn-fukk at yi ci Daniel 11:24.

Dina dugg ci jam ci kaw bérab yi gën a naat ci gox bi; te dina def li ay baayam deful woon, walla li ay maam yaam deful woon; dina tas ci seen biir alal jële ci noonu, ak yàqute, ak am-am yu bare; waaw, dina xalaat ay pexeem ngir jublu ci tata yi dëgër, waaye ba ab diir rekk. Daniel 11:24.

Fukk ak juróom-ñaari at yi dale ci 313 ak yoonal Milan, tàmbalee na ak matug ab waxu yonent te mu jeex ci matug beneen waxu yonent. Jëfandikoo gu njëkk gu waxu yonent, gi màndarga tàmbali gi, mooy wone soppeeku gi nekk ci diggante mbooloom ngëm bu Smyrna ak mbooloom ngëm bu Pergamos; te waxu yonent wi màndarga jeexital juróom-ñaari at yooyu, mooy wone séddoo Rooma muy Rooma penku ak Rooma sowwu. Juróom-ñaari at yooyu, jaaral nañu ko ci jaar-jaari waxu yonent yi ci tariix, waaye du ci benn yégle bu am juróom-ñaari at ci boppam. Alfa bi ci séddoo mbooloom ngëm bu ñaareel bi ak bu ñetteel bi, dëppook na ak séddoo nguur gi muy penku ak sowwu ci matug waxu yonent wu jamono wu 360 at. Ñaari waxu yonent yooyu taxawal nañu ab diir bu juróom-ñaari at, te war nañu leen taxawal ni ay diir yu yonent yu sell, sukkandiku ci seede si ñaar walla ñett; su fekkee ne fukk ak juróom-ñaari mooy ab màndarga wu yonent wu baax.

Seeni seede am na ci beneen jamono bu 250 at, bi tambalee woon ci 457 BC. Ci bés boobu la yonent waxin bu 2,300 at bi nekk ci Daniel 8:14 tambalee. 457 BC mooy tambaliin bu yonent, te mooy itam màndarga bu yonent bu ñu fexe ba dëggal ko. Su fekkee yaatal nga 250 at jëm ci ëllëg, dina la yóbbu ci 207 BC, muy taariix bi nekk ci diggante xeexu Raphia ak xeexu Panium. Xeexu Raphia ak Panium mēnuñu leen a taxawal ku nekk ci boppam, ndaxte ñoom ñaar ñépp Antiochus the Great moo ci bokk. Dale ko ci xeexu Raphia ci 217 BC ba ci xeexu Panium ci 200 BC, fukk ak

juróom-ñaar at la. Yonent waxin bu 2,300 at bi dañuy màndargaal coppiteb jamono ci njàlbéen ga, bi ndigal bu ñetteel ba delloo bopp-sa-boppu réew mi ci loxob Yuda, te itam ci mujj ga am na coppiteb jamono bi Kirist jële woon tukki gi jógé fa yoonu sell ba dem ca Bu Sell ba Gën a Sell. 207 BC moo tegu ci coppiteb jamono, jógé ci nguuru Misra ci kaw Yude ba ci jamonoy Seleucid ci nguuru kaw suuf su tedd si. Jamonoy nooteel Seleucid ci kaw suuf su tedd si moo jur fàkkug Maccabees ci 167 BC.

Jamono Nero bu 250 at mi ngi jeex ak jaar-jaaru Constantine the GREAT, te 250 at yi mat ci diggante ñaari xare yooyu mooy jaar-jaaru Antiochus the GREAT. Ci xarebu Raphia, Ptolemy IV daan na Antiochus the Great, te Ptolemy nguur na fukk ak juróom-ñaar at. Ñaari jamono yu 250 at yi ñépp am nañu benn jamono bu fukk ak juróom-ñaar at bu wér. Ñépp ñoo jeex ci jaar-jaaru ab buur bu ñu xam ni mooy the GREAT. Ñaari jamono yu 250 at yi ñépp tàmbalee nañu ci benn màndarga yoon wu yonent bu ñu sampu, te ñépp it jeex nañu ci benn màndarga yoon wu yonent bu ñu sampu.

Etazini tambalee na 4 Sulet 1776, te 250 at gannaaw loolu mu yóbbu la ci 4 Sulet 2026, bi Donald Trump, mi ñuy xam ne mooy ki bëgg a def Amerik “màgg”aat, di màggalale 250 at yooyu. 2026, ni mel ni 250 at yi jógé 457 baat ci kanam Kirist, dafa jeex ci diggantey jaar-jaaru xibaaru jamono jii ci xeexi Rafiya ak Paniyum, yi ñuy xam ne mooy xareb Ikreen ak Ñetteelu Xareb Àddina. Nguuru buur bu bëj-gànnar, jamono joonu Alxames bu njëkk, ak diggante bi nekk ci xeexu Rafiya ak Paniyum dañuy joxe ñetti jamono yu tolloo ak fukk ak juróom-ñaar at, te ñépp a ngi lëkkaloo ak benn jaar-jaaru waxu yonent. Ñetti jamono yu 250 at dañuy àggoo benn yoon ci benn jaar-jaari waxu yonent yi. Ñetti jamono yooyu yu 250 at dañuy sampu ñetti rëdd-yoonu dëgg yonent ak jaar-jaar yu ànd ak Donald Trump, mi ñuy tegtal benn yoon ni Constantine bu Mag, walla ni Antiochus bu Mag.

Ñetti at yu tollu 250 at mi dañuy joxe ñetti misaal yu wuute waaye di toppante ngir leeral fan yi mujj yi. Sàrtu Nero mi, mooy won jaar-jaaru fukk ak juróom-ñaar at yi ci jébbalu, te loolu dafay wax bu mat sëkk ci melokaan yu yonent yi ci sosin naxaru rab wu réy wa.

“Boroom bi won na ma leer ne, melokaanu rab wi dina sosu ko bala jéggi jeex; ndaxte mooy nattu bu mag bi ñeel askanu Yàlla, biñuy dogale seen yoon wu dul jeex ci ba fàww. Sa taxawaay dafay mel ni njaxlafu yu barey jàppante ju lañuy gise, ba mu nekk ne ñu néew rek a koy nax.”

«Ci mbirum Yàlla 13, wàllu bii feeñ na bu leer; [Ci mbirum Yàlla 13:11–17, ñu wax ko].»

«Lii mooy natt bi nit ñi Yàlla moom war a am balaa ñu tëj leen ak màndarga. Ñépp ñi firndeel seen takku ci Yàlla ci topp ay yoonam, te bañ a nangu ab sètt bu dul dëgg, dinañu taxaw ci suufu raaya Boroom bi Yàlla Yehowa, te dinañu jot màndargay Yàlla ju dund ji. Waaye ñi dëddu dëgg gi bawoo ci asamaan te nangu sabbatub dimaas, dinañu jot màndargay rab wi.» Manuscript Releases, volume 15, 15.

Nataalu rab wi mooy boole gi ci diggante kër Yàlla ak réew mi, te kër Yàlla gi mooy jiite diggante boobu. Jéggi-jéggi Constantine bi mu doon jéem a booloo ngëmug xuróom ak Kirisitanisam mooy misaal bu mag bu sell ci jéggi-jéggig bés yu mujj yi.

“Ci yëngu-yëngu yi fi am tey Amerik ngir wone ne èttu yi ak jëfandikoo yu kërkk yi dañuy jot ndimbalug réew mi, Protestang yi dañuy topp tãnk papis yi. Rax ci loolu, dañuy ubbi bunt bi ngir ba papasi bi man a dellu jootaati ci Amerik bu Protestang bi kàngam ga mu sonnaloon ca Àddina gu Yàgg ga. Te li maye yëngu-yëngu bii gën a am solo mooy ne njariñ li ko gëstu mooy gaññi topp ndigalu dundub Dibes; aada boobu, Room moo ko sosoon, te moom daf koy wax ne mooy mandargam sañ-sañam. Xel mu nekk ci papasi bi—xel mu juboo ak aada yu àddina, ak màggal cosaan yu nit gën a kawé ndigali Yàlla—mooy law ci biir kërkk yu Protestang yi te di leen jiite ba ñuy def benn liggéeyu yékkati Dibes bi papasi bi defoon lu jiitu leen.”

“Su jàngat bi bëgg a xam yoonu liggéey yi ñuy jëfandikoo ci xare bu jëm ci ñew lu gaaw, war na rekk topp jaar-jaari bind bi ci pexe yi Rooma jëfandikoo woon ngir benn mébét boobu ci jamono yu weesu. Su bëggee xam ni papist yi ak protestant yi, bu ñu booloo, dinañu doxale ak ñi bañ seeni dogma, na gis xel mi Rooma wonewoon ci bésib Noflaay ak ci ñi ko doon aar.”

“Digne buur yu réy yi, kurél yu mag yu ëpp, ak ndigal yi mbootaayu kërceen yi dëgmalo ak kàttanu nguur, ñoo nekkoon jéego yi ci ñoom la bésib màggal gu bokkoon ci jaamonoju ñaareel yi amee céram ak teral ci biir àddina gu Kiristaan. Jëf ju njëkk ju askan wi gis, juy gaawlu sàkkuñu topp bésu Dibéer, mooy yoonu bi Konstantin sàkkoon. (A.D. 321) Digne boobu dafa sant woon ne waa dëkk yi noppalu ci ‘bés bu tedd biñ di wax bésu jant bi,’ waaye mu may way-dëkkuwaay yi ci réew mi ñu kontine seeni liggéey yu bey. Doonte ne ci dëgg-dëgg ab yoonu bokkoon ci njubte gu jaamukat la woon, nakka mburu buur bi dafa ko doon jëfandikoo gannaaw nanguwam gu mel ni rek ci Kiristaange.” The Great Controversy, 574.

Yoon wuutee njuboo gu jëm ci dogalu yokkute gi ci mébéet mi, te moo indi woon, te dinaati indi yoonub Dibéer bi, feeñ na ci jamono ju fukki at ak juróom-ñaari at ji doxoon diggante 313 ak 330, ak yoonub Dibéer bu njëkk ba ci atum 321 muy màndarga digg-ba ci nettali gi. Ca njàlbéen ga am na woon séy diggante penku ak sowu; te ca mujj ga am na tasare diggante penku ak sowu. Yoonub Dibéer bu njëkk bi mooy màndarga digg-ba bi tegtal ngànaay, ni araf wu fukki ak ñett wa ci alifbaa Ebraayik bi, bu jiituwoon ko araf wu njëkk wa te topp ko araf wu ñaar-fukk ak ñaar wa, moom mi di araf wu mujj wa ci alifbaa bi, di sàkk baatub Ebraayik bi di dëgg. Séy ci njàlbéen ga ak tasare ci mujj ga day feeñal araf alpha bi ci déggoo ak araf omega bi. Jamono ju ñaari téeméeri at ak fukki at yi tambalee ak Nero yor na màndargay Kirist, te muy wax ci mbirum dëggu jamono jii ci fan yu mujj ya.

Diirub 250 at mi tàmbalee ak 457 BC di fësal njàngum nguuru gi Antiochus bu Mag bi taxawal, bi mu taxawee ci biir diirub fukk ak juróom-ñaari at bi nekk diggante Raphia ak Panium. Nun, nu xam ne lii njàngum nguuru la, ndaxte ci 457 BC itam ab waxu Yonent bu 2,300 at tàmbalee na. 2,300 at yi mooy réddub biir bu wax ci liggéeyu Yàlla ci njotum xotlu, te loolu dëppook ab màndarga bu njàngum kërceen. Wuute ak diirub 250 at bi tàmbalee ak Nero, diir bi tàmbalee ci 457 BC dafa jëm ci wàllu politig bu mujj gi Presidentu Amerik bu mujj bi, miy wut a def Amerik, gannaaw loolu àddina, mu mag, bi muy yégle xalaatub Katolig bu juum ci jamono wuurub njëriñu at yu mat junni ci jàmm.

Atiir yu United States yi ñaar téeméer ak juróom-fukk at, mooy rabu suuf bi ci Peeñu Yowaana fukki-ñett, mi ngi xamle mujju juroomeelu nguur gi ci kàddug waxi Yàlla ci Biibël, gi di jeex fa mu tàmbalee, ci biir xare. Ñi daan ci mândooreb jaar-jaar, ñooy teg melokaanu jaar-jaar bi ñuy denc. Démokraat yi, ñi njaaloo ak mbaam-xarnu dragón bu àddina-bees gi di dooleel, dañuy gis anarxi bii tey ni mu mel ne ab yëngu-yëngu soppi; waaye Républikañ yi, ñi bari wax te amul jëf, dañuy gis jaar-jaar bii fi nekk ni ab xarew biir-rewmi. Démokraat yi ay ndawug dragón bi lañu ci waxi Yàlla ci Biibël; Républikañ yi itam dañu leen di sukkandiku ci Protestaan yu dëddóo, walla, ci baat yi Yowaana jëfandikoo ci Peeñu Yowaana fukki-juróom-benn, ñooy yonent bu dëddóo bi. United States tàmbalee ci ab xarew yëngu-yëngu soppi, te mujjam itam mooy ab xarew yëngu-yëngu soppi. Parti Républikañ bi tàmbalee ci ab xarew biir-rewmi, te seen mujj itam mooy ci ab xarew biir-rewmi. Républikañ yi dañuy gis xarew biir-rewmi bi Démokraat yi tudde yëngu-yëngu soppi.

Trump, niki mujj jëkk ci yeneen prezidañ yu Républicain, am na melo yu wax ci kàddug yonent yi ñu gisoon ci jëkkëram prezidañ Républicain, moom mi feeñoon ci jaar-jaari bitim-reew gi ci Jamono Xarey Réew mi. Xarey Réew bu bitim-reew bu Lincoln mooyoon itam jaar-jaari biir ci yonentiy Esayi, ci sarax 7, aaya 8, bi jeexee ca atum 1863, mooy at mu njëkk ci Kàddug Ubbeeku jaam yi. Sàkkalante bi nekk ci diggante ñaari parti yi mooy ab sart bu njëkk te dëgër ci wax ju yonent yi. Mu tàmbalee ak Qayin ak Habel, ñi ci jamonoy Almasi teewloo woon ci Sadduseen yi ak Fariseen yi, ñaari xeet yu Qayin yu wara rey benn Habel.

Farisen yi ak Sadusen yi dañuy tegtal ñi nangu woonñu bàyyi seen Almasi ba mu daj ci bant bi, ndax sabab yu wuute, waaye nangu bi moo mel noonu rekk. Farisen yi dañuy wax ne ñoom dañuy taxawu yoonu Yàlla wi, waaye duñu ko def, ni ko mel ci Républikaan yi. Farisen yi dañuy wax ne ñoom dañuy taxawu yoonu Yàlla ju njëkk ji, waaye dañuy firi yoon wi jaarale ko ci seen xel mu fees akub ñàkk ndëgg. Yoon wa njëkk wa mooy, ci Farisen yi, Liitu Àtteb Réew mi ci Républikaan yi, moom sax Liitu Àtteb Réew mi lañuy wax ne dañuy ko dooleel, waaye duñu ko def. Sadusen yi dañuy weddi kàttanu Yàlla, te doonte ne ñoom ay kurél yu gëna tuuti lañu woon ci Farisen yi, Sadusen yi dañoo doon yor boppu yoon ak politig bu Yudee jamono ji Kirist nekkoon. Demokaraat yi itam ay kurél yu gëna tuuti lañu ci Républikaan yi, ba tax ne war nañu sëq ngir des ci kàttan, waaye dañuy des ci kàttan, ndaxte seen noon yi miy wax ne ñoom dañuy taxawu njub gu yam ci ñépp, duñu dara ngir jëfe ay njàngale yu yoon wi lañuy wax ne dañuy ko taxawu.

Amul benn lu bees ci suuf si, te ñaari mboolem politig yi nekk ci États-Unis boka nañu ci xët wu yonent wi ni Farisen yi ak Sadusen yi bokkoon ca. Am na, ci lu wóor, yeneen yu mel ni lool ci bii xët wu yonent, waaye du su fekke ngeen gis jukkoo wu yonent wu ñaari kàttan yu sellul yii, ñi, doonte ay noon lañu, di boole seen bopp ngir xeex sellal, moo tax ngeen di gis Ptolemy ak Ozias ci leer gu jub. Ñoom ñaar ñépp, buur yu bëj-saalum yi, jéemoo nañu sarax ci benn kër Yàlla gi, waaye Ptolemy, mi jóge Égypte, dafay tegtal kàttanu nagoog—Democrats yi. Ozias, ci ni mu nekk buur Yudee, mooy njiitu suuf su ndam li, muy protestantisme bu dëddu yoon, mbaa yonent bu fenn bi—Republicans yi.

Njaxlaf ak yon wor-kat bi ñu ngi feeñ ci anam wu mag ci Tundu Karmel. Ci tundu ba, Akab dafa doon mel ni njaxlaf bi, te yonent-yul Baal ak Astarot yu Jesabel di yore, ñoo doon mel ni

yonent-yul yi taxawoon aji moytu Eli. Rab wu di Jesabel, mi ngi doon baax ci ginnaaw mbir yi ca Samari. Njaxlaf bi booleek wor-kat bi, dañu ko it feeñaloon ci Room gu boka ak ñi dul jaamu Yàlla ak Yawut ya ci bant ba, ni itte Demokrat yi ak Républiken yi dinañu booleeku ci yoonu Dibbeeri. Xeeti dooley benn booloo bi, Demokrat yi ak Républiken yi ñoo leen di feeñal ci benn Républiken bu waad-suuf ba. Ñaari dooley politig yu sellul yooyu, Kayin mooy leen di tegtal, te sët bu Abel itam am na ñaari xaaj yu wuutante.

Sëtu Abel, bi ci wetug sët bitu bu Cain mooy sët wu biir, te ñu mel ko ak ñaari xeetu janq yu sell. Yëngu-yëngu benn baaraamu protestaang bu rab wu suuf bi, maanaam États-Unis, ñu mel ko ak ab taxawaayu setal yu diine yu ay sàkk, tambalee ak njëgalu Sardes ci atum 1798, ba États-Unis doon juróomeelu nguur gi ci waxu yonent yi ci Biibël bi. Sardes dafa nekkoon njëgalu kaniisa gu am turu ne dund na, waaye dee woon na. Ba ci 1798, mboolooy protestaang yi jóge woon ci kaniisag baab bi, dañoo tàmbalee ba noppi dellu Rooma. Ci Antioc lañu jëkk a tudde way topp Krist ñuy “Kristiyaan”.

“Ca Antioc, ndongo yi dañoo yi ñëw ba tudd leen Kiristen yu jëkk. Turu boobu joxees na leen ndaxte Almasi bi mooyoon mbir mu gën a mag ci seen waare, seen jàngale, ak seen waxtaan. Sax ci jamono yépp dañoo doon nettali jëf yi xewoon ca fan ya muy liggéey ci suuf, ba ay taalibeem barkeeloo ak ngëmam gu nit ki ci boppam. Ak ñàkk sonn, dañoo doon delloo xel ci ay njàngaleem ak ay kéemaanam yu faj. Ak tuñ buy yengatu ak bët yu fees ak rangoo, dañoo doon wax ci metitam ca tool ba, ak nañu ko wor, àtte ko, rey ko, ak muñ gi ak woyof gi mu jàppaloon, ba mu dékku toroxte ak fitna yi noonam teg woon ci moom, ak yërmandeem bu mel ni Yàlla gi mu ñaanal woon ñi ko doon bundxatal. Dékkuwaayam ak yéegam asamaan, ak liggéeyam ci asamaan nag ni muy Rammukat bi ngir nit ku daanu, dañoo doon bég a sax ci seen xalaat. Kon nag, yéefar ya amoon nañu sabab wu baax a tudd leen Kiristen, ndaxte dañoo waare Almasi te di jublu seen ñaan ci Yàlla jaarale ko ci moom.”

“Yàlla moo leen jox turu Kiristaan. Lii mooy turu buur, bi ñuy jox ñépp ñi boole seen bopp ak Kirist. Ci turu bii la Saag bindoon gannaaw ne: ‘Ndax du ñi bare alal di leen sonal, te di leen rébb ca kanamu àttekat ya? Ndax du ñoom di xas tur wu tedd wi ñu leen woowe?’ James 2:6, 7. Te Piyeer wax na ne: ‘Bu kenn sonn ni Kiristaan, bu ko rusloo; waaye na manggal Yàlla ci loolu.’ ‘Su ñu leen xastee ngir turu Kirist, barkeel ngeen; ndaxte Xel mu ndamu ak mu Yàlla daldi ci yéen.’ 1 Peter 4:16, 14.” Acts of the Apostles, 157.

Mbooloom Efes moomu la jox turu Kiristaan, te loolu indi woon mbooloom Simirna, di mbooloom gu ñu fitnaal; te gannaaw loolu ñëwoon na ci jaar-jaaru Pergam, mbooloom nangu-aare. Bi papaas gi jélée gangune, benn weesuwaay feeñal na ne mbooloom Yàlla dëgg mooy mbooloom bi nekk ci mândiñ ma. Mbooloom Room mooy Tiyatir. Ci jeexital mândiñ mooñ-fukk ak juróom-benn at yi, mbooloom Protestaante gi sosi na; te dale ca jamono jooju ba jàll, waññu Protestaante bi dees na ko tekki ci ab toftale yu Yàlla, di nattu ak setantal.

Protestantism tambalee bi bi Martin Luther takk ay “95 theses” am ci bunt bi atum 1517, te “23” at gannaaw, ci 1540, ndaje Jesuite bi tàmbalee. Ci 2013, ñaareel ak mujj gi ci waxiin yu Habakkuk’s Tables mooy “95th presentation,” ñu takk ko ci bunt bi, te ci 13 Mars 2013, ñu tabbale jëwriñ bu njëkk bu Jesuite nekk pope. Martin Luther ñu gënne ko ci mbootaayu kaniis ga ci noonu ci loolu

baat bi ci seen nettali, pope Leo moo ko def. Xalaatal ko...

Ci atum 1798, mbooloom Sarde dafa wax ne mooy sàmm turu “Protestant,” waaye ci delluwaayam ca Rooma, dañoo doon ba noppi taxawul ci seen tur. Bi Adventisme Millerite jàppee làmpu Protestantisme ci atum 1844, mu doon yedd ci Yeroboam, buur bu njëkk bu Israyel, xetu réew moo xam ne dañoo bokk deret ak giir Yuda, fa Yàlla sampoon këram ju sell ji. Yeroboam taxawal na lu dëgg-dëggul, sukkandiku ci diine ji doon melokaanu njaamug réewam bu njëkk. Mu delloo ànd ak Aaróon ci njubteem ju cosaano j, bi mu yékkatee nataalu rab wu soxlaak mbooleem solo gu yonent yi ëmb ci nettali bi. Waaye ci sarwiisam jagleel bi, Adventisme Millerite yedd na bañam jéema yokk yoonu jaamu ju dëgg ji jëm ca kër gu sell ga Yàlla dëkk. Yeroboam dafa bëggoon ñu jublu ci jaamu ji ca Betel ak Dan, te loolu dafa doon firndeel ñi jóge Sardes ci 1844, ñi bañoon topp Kirist ba ci Bérab bu Gën a Sell bi.

Adwantis bu Millerte tànn na dellu ci diiné Room, te jël genn-yooyu doxali njàngale yi ñu doon a jëfandikoo, yu ñi ñu doon a feeñal ni ñooy yonent yu dëggul ndax seeni bañ yégleb Miller; muy seeni kilifay xel ci njàng mi ngir man a layoo seeni bañ yégleb yonent bi ci juróom-ñaari waxtu yi. Adwantis bu Millerte, ni yonent bu dëggadi bi, tànn nañu seen bopp yoon, te toppul ndigal Yàlla. Yoon wi ñi ñàkk xel di tànn ci bépp nattu ak sellal gu ñuy weesu xamle diggante janq yi am xel ak janq yi ñàkk xel, dale ca Yeesalug Protestan ba ñëw ci jaar-jaaru yonent yi, mooy yoon wi dellu ci màggal suuf si ñu leen musale woon; te ni ñuy waxe, “bépp yoon jëm na Room.” Bépp yoon, ginnaaw yoon yu mag yi Yeremi waxoon.

Yeesal Protestan bi ñëwandoo woon ak dellusi Musaa ca Misra ngir mu jiite xeeti Yàlla ba dugg ci Réew mi Ñu Dig. Bi ñu génnee réewum jaam, Yàlla fasoon na yéene jox xeetam yu tànnam yi yoonam. Ci sàrtu Musaa ak yeesal Protestan, fippu jëfandikoo na saasi bu njëkk bi mucc gi amee. Yàlla nattu na Sardis, askan wu wax ne am na tur wu dund, waaye dee woon na ba ci jamonoy bataaxalu William Miller. Ñaari setal am nañu ci 1844; bu njëkk bi mooy setal kërkeg Sardis, ñi doon wax ne ñoom ay Protestan lañu, waaye wonees na ne dee nañu; te gannaaw loolu, ci at mu mel noonu, ñi topp William Miller itam setalees nañu, ngir matal léebalu fukki janq.

Demokraat yi ak Repiblikan yi dañuy teew ñaari xetu politig yu boole, te ñoom ñaar ñoo ànd a def benn bérab bu Repiblikan ci geenu suuf ga ci Peeñu gi, tereb fukk ak ñett. Jigéen ñi ñaaw ak ñi xel yi dañuy teew ñaari xetu diine yu boole, te ñoom ñaar ñoo ànd a def benn bérab bu Protestan ci geenu suuf ga. Jigéen ñi xel yi am nañu tur wu njëkk wiñ joxe woon ca Antiios. Jigéen ñi xel yi ay Kiristaan lañu, waaye itam ay Filadelfiyaan lañu, ñi am digeb jot tur.

Ku daan, dinaa ko def kenukay ci kër Yàlla sama; te du génnati fa dara: te dinaa bind ci moom turu sama Yàlla, ak turu dëkku sama Yàlla, mooy Yerusaleem bu bees bi, buy waccé asamaan jóge ca sama Yàlla; te dinaa bind ci moom sama turu bu bees. Peeñu 3:12.

Yoon bu Yàlla tuddee ay nitam “Kiristen” mooy ci Antiòs, te nettali bi ñuy gis ne yëngu-yëngu Laodise bu téeméeri junni ak ñeent-fukk ak ñeent (144,000) soppeeku jëm ci yëngu-yëngu Filadelfi bu téeméeri junni ak ñeent-fukk ak ñeent (144,000), mooy itam nettali Antiòkus Mag ba, mi dëkk ba di Antiòs jële turam, te mi ñu tekki ci mujjug ab diirub ñaar téeméeri at ak juróom-fukk (250) diggante xareyi Rafia ak Paniyum.

Dina nu bees ci nettali bi ci topp.